

Institute for
Population and
Development

2024

GODIŠNJI IZVJEŠTAJ

**INSTITUT ZA
POPULACIJU
I RAZVOJ**

Dragi čitatelji,

S velikim zadovoljstvom i ponosom predstavljamo vam naš godišnji izvještaj za 2024. godinu. Protekla godina bila je obilježena značajnim postignućima u našem radu i posvećenošću unapređenju zdravlja i kvaliteta života u Bosni i Hercegovini. Naš cilj ostaje jasan: izgradnja zdravijih i povezanih zajednica kroz naučno utemeljene pristupe, snažna partnerstva i zagovaranje održivih promjena.

Jedan od ključnih iskoraka u ovoj godini bio je početak realizacije projekta "Zdrave zajednice u BiH", kroz koji smo se usmjerili na zdravlje stanovništva u lokalnim zajednicama. Kao i u prethodnim godinama, istaknuli smo važnost lokalnog djelovanja, i zajednički, s našim partnerima, radimo na stvaranju prostora za dijalog, edukaciju i jačanje kapaciteta kako bi zdravlje postalo prioritet u svim politikama.

Posebno smo ponosni na osnaživanje uloge organizacija civilnog društva u oblikovanju strateškog planiranja zdravstvene zaštite u Bosni i Hercegovini. Kroz ovaj angažman nastojimo unaprijediti zdravstveni sektor u skladu s najvišim evropskim standardima, stvarajući temelje za održive i kvalitetne zdravstvene usluge za sve građane. Osnovali smo Koaliciju za zdravlje Salus, koja će djelovati kao ključna platforma za unapređenje kvaliteta zdravstvenih usluga, posebno u oblasti hitne medicinske pomoći.

Nadalje, kontinuirano ulažemo napore u osnaživanje lokalnih zajednica kroz edukacije i jačanje institucionalne saradnje, što je vidljivo kroz konkretne rezultate. Naš rad temelji se na inkluziji, inovacijama i partnerstvima, jer vjerujemo da samo kroz zajednički angažman možemo postići održive promjene.

Naša vizija je društvo u kojem svaka osoba u Bosni i Hercegovini ima jednaku priliku za kvalitetan život u dostojanstvu, sigurnosti i s jednakim pristupom pravu na zdravlje. U tom duhu, zahvaljujem se svima koji su prepoznali važnost naše vizije, podržali nas i bili dio naših uspjeha.

Vaša podrška čini razliku.

Radujemo se novim izazovima i prilikama u narednoj godini, uvjereni da zajedno možemo graditi zdraviju Bosnu i Hercegovinu.

Hvala vam na povjerenju i podršci.

*prim. mr ph Emina Osmanagić
Direktorica*

O PRIJATELJSKOM CENTRU ZA ZDRAVLJE (PCZ)

Ove godine, Prijateljski centar za zdravlje (PCZ) Instituta za populaciju i razvoj je obilježio svojih 20 godina postojanja. PCZ predstavlja jedinstveno mjesto gdje mladi ljudi, a posebno oni najranjiviji, u prijateljskom okruženju dobijaju odgovore na svoja pitanja, kvalitetnu uslugu i podršku koja im je potrebna.

Senzibilizirani tim stručnjaka našeg PCZ prepoznaje i odgovara na specifične potrebe mladih i socijalno isključenih grupa, poštujući principe privatnosti, povjerljivosti i uvažavanja različitosti te u svom radu koriste prijateljski i neosuđujući pristup.

U 2024. godini, naš tim profesionalaca je pružio visokokvalitetne usluge u oblasti zdravlja, reproduktivnog zdravlja, zdravog odrastanja i zdravih stilova života za **5406 osoba**. Najveći broj osoba koje su dobile neku od usluga PCZ su mladi ljudi, uključujući mlade iz ranjivih i socijalno isključenih grupa.

Zahvaljujući podršci matične organizacije, IPPF EN, sve usluge za naše klijentice i klijente su **besplatne**.

Stručni tim PCZ se sastoji od ginekologinje, psihologinje i medicinske sestre u svom radu koristi prijateljski pristup kojeg su klijentice prepoznale kao ključnu specifičnost našeg centra. Usluge **ginekološke ordinacije** su prilagođene specifičnim potrebama djevojaka do 26 godina.

I tokom 2024. godine IPD savjetovanište bilježi porast klijenata. U protekloj godini usluge savjetovanja je dobilo 326 klijenata od kojih 32 muškog (9,82%), a 294 (90,18%) ženskog spola.

Pored velikog broja mladih ljudi, srednjoškolaca i studenata, za podršku se javljaju i oni stariji, često roditelji mlađe djece, ali i adolescenata, kao i osobe iz vulnerabilnih i socijalno isključenih grupa uključujući osobe bez zdravstvenog osiguranja.

Primjećujemo da mladi ljudi, ali i oni malo stariji sve više brinu o svom mentalnom zdravlju koje je sastavni dio cjelokuopnog blagostanja.

Mladi koji se javljaju IPD Savjetovaništu često se suočavaju s različitim psihološkim i emocionalnim izazovima. Među najčešćim problemima su anksiozni poremećaji, uključujući socijalnu anksioznost, opsesivno-kompulzivni poremećaj, panični poremećaj, te depresivni poremećaji. Nedostatak samopouzdanja, koji se ogleda kroz negativnu sliku o sebi, vlastitim potencijalima, sposobnostima i znanju, može značajno utjecati na njihovo svakodnevno funkcionisanje. Uz to, emocionalni problemi poput panike, bijesa, stida, te teškoće u ljubavnim i porodičnim odnosima, zahtijevaju dodatnu podršku i pažnju stručnjaka.

Mladi se također često suočavaju s pitanjima vezanim za seksualni identitet, poremećajima spavanja kao što su insomnija i parasomnija, te poteškoćama u učenju i donošenju odluka. Poremećaji hranjenja, zloupotreba narkotika i alkohola, kao i teškoće u izražavanju i upravljanju emocijama, dodatno opterećuju njihov svakodnevni život. Adolescentne krize i izazovi povezani s hipohondrijom, gubitkom bliske osobe, procesom žalovanja ili dugotrajnim bolestima članova porodice dodatno povećavaju nivo stresa i otežavaju suočavanje s izazovima. Posebno zabrinjava porast nesuicidalnog samopovređivanja, kao i samopovređivanja uz prisustvo suicidalnih misli među mladima.

U ovakvim slučajevima, osobe se upućuju u nadležni Centar za mentalno zdravlje, što se također primjenjuje kod poremećaja hranjenja, zloupotrebe psihoaktivnih supstanci i alkohola, kao i drugih ozbiljnih simptoma koji zahtijevaju intervenciju neuropsihijatra.

Roditelji nam se, pored izazova odrastanja, koji pred njih stavljaju razne prepreke, često obraćaju zbog poteškoća u širem porodičnom kontekstu a najčešće zbog razvoda, nasilja u partnerskom odnosu, gubitka posla i teške socioekomske situacije.

U cilju što bolje dostupnosti informacija i plasiranja edukativnih sadržaja, aktivna je Facebook stranica „IPD Roditeljski savjetnik“ putem koje se objavljuju tematski članci, video sadržaji te podcast epizode, prilagođene specifičnim potrebama roditelja.

Tokom 2024. godine, IPD Savjetovalište je organizovalo niz radionica za srednjoškolce, pokrivajući teme u oblasti mentalnog zdravlja. Potreba za ovakvim aktivnostima sve je veća, posebno s obzirom na porast nasilja, maloljetničke delinkvencije i ozbiljnih krivičnih djela u Bosni i Hercegovini i regionu.

Za kraj, važno je istaknuti da IPD Savjetovalište pruža i usluge online savjetovanja, čime je podrška dostupna mladima širom Bosne i Hercegovine, ali i onima koji studiraju ili borave u inostranstvu.

Pozitivni komentari naših korisnika nas dodatno motiviraju da i dalje unapređujemo svoje usluge i prilagođavamo njihovim specifičnim potrebama.

IPD pruža podršku i osnažuje djevojke, mladiće, žene i muškarce da redovno brinu o svom zdravlju.

Zdravlje u centru – Unapređenje zdravih stilova života mladih općine Centar Sarajevo

Donator: UNDP BiH i Općina Centar Sarajevo
Trajanje projekta: 01.05.2024. -31.10.2024.
Ukupna vrijednost projekta: 38.883,00 BAM

O PROJEKTU

Institut za populaciju i razvoj tokom 2024. godine nastavio je posvećeno ulagati u zdravlje i blagostanje mladih, prepoznajući i odgovarajući na njihove specifične potrebe. Kroz različite aktivnosti i projekte, Institut je dodatno osnažio sistem podrške mladima, posebnu pažnju posvećujući razvoju kompetencija roditelja i nastavnog osoblja srednjih škola s područja Općine Centar. Ova ulaganja rezultirala su unapređenjem kvaliteta međusobne komunikacije, bolje razumijevanje izazova s kojima se mladi suočavaju, te stvaranjem sigurnijeg i podržavajućeg okruženja za njihov rast i razvoj.

Projekat "Zdravlje u Centru" uspješno je povećao svijest mladih o zdravim stilovima života, mentalnom zdravlju i prevenciji rizičnih ponašanja. Edukativne radionice i treninzi obuhvatili su srednjoškolce, nastavnike i roditelje, pružajući im alate i znanje za unapređenje zdravlja i blagostanja.

NAJZNAČAJNIJE AKTIVNOSTI I REZULTATI

EDUKACIJA MLADIH KROZ RADIONICE

Više od 300 srednjoškolaca učestvovalo je u interaktivnim radionicama organizovanim u Centru za sport i rekreaciju. Uz teme poput mentalnog i reproduktivnog zdravlja, pravilne ishrane, fizičke aktivnosti i prevencije nasilja, učenici su aktivno učili kroz praktične zadatke, diskusije i edukativne stanice. Tokom trajanja projekta organizirano je 57 edukativnih radionica, a mladi su iskazali interes za učešćem u budućim edukativnim aktivnostima po metodologiji koja je kreirana isključivo za ovu populacionu skupinu. Posebno su se istakle radionice o analiziranju prehrambenih navika i tehnikama nošenja sa stresom, koje su polaznici ocijenili kao izuzetno korisne.

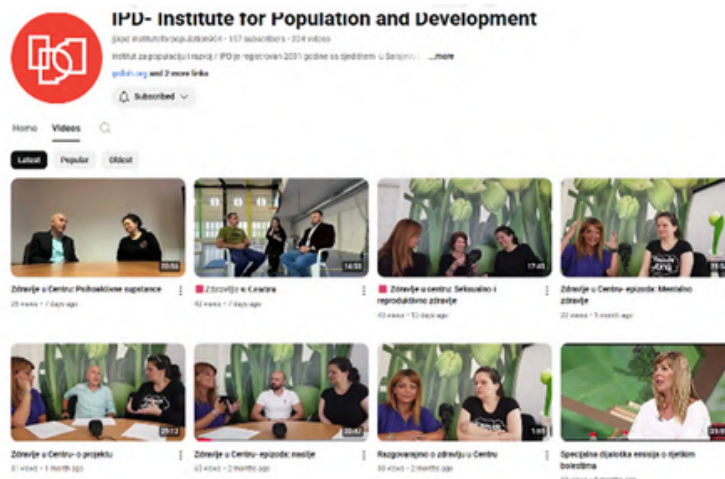
PODRŠKA NASTAVNICIMA ZA TRAJNE PROMJENE

U cilju održivosti projekta, 45 nastavnika i stručnog osoblja iz 14 srednjih škola pohađalo je treninge kako bi u budućnosti mogli samostalno provoditi edukativne programe. Treninzi su pokrili teme poput prevencije upotrebe psihoaktivnih supstanci, fizičkih aktivnosti, zdravih prehrambenih navika, seksualnog i reproduktivnog zdravlja, prevencije nasilja i očuvanja mentalnog zdravlja, a učesnici su dobili priručnike i certifikate kao dodatne resurse za rad.

OSNAŽIVANJE RODITELJA KROZ PODRŠKU I SAVJETE

Projekat je pružio značajnu podršku roditeljima kroz interaktivne podcaste, usluge psihosocijalnog savjetovanja i brošuru "Zdravlje mladih". Kroz sedam epizoda podcasta, roditelji su imali priliku dobiti savjete od stručnjaka i učestvovati u diskusijama o važnim temama poput upravljanja stresom i prevencije rizičnih ponašanja. Brošura, obogaćena QR kodovima za dodatne resurse, olakšava pristup ključnim informacijama o zdravlju mladih.

IZVRSNOST U PROMOCIJI I KOMUNIKACIJI PUTEK KOMUNIKACIJSKIH KANALA IPD

Tokom izvještajnog perioda, aktivnosti projekta "Zdravlje u Centru" značajno su doprinijele povećanju vidljivosti Instituta za populaciju i razvoj kroz različite komunikacijske kanale, doseguvši 43.102 osobe. Intenzivna promocija usluga Roditeljskog savjetnika i edukativnih sadržaja rezultirala je povećanjem broja posjeta na društvenim mrežama, web stranici i platformi, kao i porastom korištenja usluga psihosocijalnog savjetovanja na 228, što predstavlja značajan rast u odnosu na prethodnu godinu. Ovi rezultati potvrđuju važnost kontinuiranog rada na podizanju svijesti roditelja o zdravlju i blagostanju djece, kao i potrebu daljeg razvoja i širenja usluga podrške zajednici.

DODATNA VRIJEDNOST PROJEKTA

Razvijen je priručnik "Zdravlje u Centru", koji sadrži šest edukativnih modula za rad sa učenicima srednjih škola. Priručnik je dizajniran za dugoročnu upotrebu u školama i lokalnim ustanovama, čime se osigurava kontinuitet i primjena zdravstvenih programa.

Uprkos izazovima, poput čestih anonimnih dojava o bombama koje su otežale realizaciju aktivnosti, projekat je uspješno implementiran zahvaljujući predanosti tima i saradnji sa srednjim školama i stručnim službama srednjih škola sa područja Općine Centar.

Institut za populaciju i razvoj uspostavio je mrežu nastavnika i predstavnika stručnih službi iz škola Općine Centar, s ciljem jačanja saradnje i podrške u promociji zdravlja mladih. Prikupljanjem podataka o stručnim kompetencijama kroz upitnike, identifikovane su oblasti za unapređenje, a komunikacija je olakšana formiranjem Viber mreže za koordinaciju aktivnosti. Ova mreža predstavlja temelj za kontinuiranu podršku školama i dalji razvoj saradnje i nakon završetka projekta.

Doprinos organizacija civilnog društva strateškom planiranju zdravstvene zaštite u Bosni i Hercegovini u skladu s EU standardima

Finansira
Evropska unija

Donator: Evropska unija

Trajanje projekta: 1.2.2024. - 1.2.2027.

Ukupna vrijednost projekta: 667.137,00 EUR

O PROJEKTU

Projekt implementira Institut za populaciju i razvoj u partnerstvu sa Savezom općina i gradova Federacije Bosne i Hercegovine i Savezom opština i gradova Republike Srpske. Cilj projekta je osnažiti organizacije civilnog društva kako bi doprinijele boljoj zdravstvenoj zaštiti i hitnoj medicinskoj pomoći u Bosni i Hercegovini putem saradnje, razmjene znanja i dijaloga s vladinim institucijama.

NAJZNAČAJNIJE AKTIVNOSTI I REZULTATI

Projekt se provodi u **11 bh. gradova/opština: Sarajevo, Tomislavgrad, Mostar, Goražde, Travnik, Istočno Sarajevo, Banja Luka, Rudo, Bijeljina, Foča i Brčko**. Na ovom području su identifikovane organizacije civilnog društva koje djeluju u oblasti zdravstva i koje će biti okosnica cijelog projekta, njih ukupno **25**, što je rezultiralo sveobuhvatnim dokumentom **Mapiranje i sveobuhvatna procjena organizacija civilnog društva u 11 općina na području Bosne i Hercegovine koje se bave zdravstvenim pitanjima**. Organizacije će kao članice Koalicije za zdravlje Salus, koja je osnovana u decembru 2024. godine, zagovarati bolji kvalitet zdravstvenih usluga u njihovim lokalnim zajednicama, u skladu sa standardima Evropske unije.

Koalicija će djelovati kao jedinstvena platforma za zagovaranje, razmjenu znanja i izgradnju kapaciteta organizacija civilnog društva, omogućivši da organizacije lakše sarađuju na poboljšanju pristupa zdravstvenim uslugama, zagovaranju političkog dijaloga i promjena nabolje u zdravstvu u lokalnoj zajednici.

Slika: Dokument "Mapiranje i sveobuhvatna procjena organizacija civilnog društva u 11 općina na području Bosne i Hercegovine koje se bave zdravstvenim pitanjima"

Održana je prva planirana projektna edukacija/trening za predstavnike projektnih organizacija civilnog društva - udruženja pacijenata, osoba sa invaliditetom i strukovnih organizacija. Edukacija je bila na temu javnog zdravstva, organizacije zdravstvenog sistema sa posebnim fokusom na organizaciju hitne medicinske službe.

Edukacija iz oblasti javnog zdravstva za organizacije civilnog društva, novembar 2024, hotel Hollywood

Interes je cjelokupnog sistema zdravstvene zaštite da djelatnost hitne medicinske pomoći funkcioniра u skladu sa zakonom, te da pacijenti prime blagovremenu i odgovarajuću pomoć, posebno u situacijama kada su životno ugroženi. Navedeno nije moguće bez adekvatne dodatne edukacije hitnog medicinskog osoblja. Institut za populaciju i razvoj je stoga uputio Federalnom ministarstvu zdravstva zagovaračku inicijativu za uspostavu referalnog edukativnog centra u oblasti hitne medicinske pomoći u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Detaljni uvjeti za provođenje edukacije propisani su Pravilnikom o uvjetima, organizaciji i načinu rada hitne medicinske pomoći („Službene novine Federacije BiH“, br. 98/13, 82/14, 51/17 i 22/19) koji je donesen na osnovu Zakona o zdravstvenoj zaštiti („Službene novine Federacije BiH“, br. 46/10 i 75/13).

Prihvatanjem zagovaračke inicijative, za Federaciju BiH osigurana je ovlašćena zdravstvena ustanova zadužena za obavljanje edukacija iz ove oblasti.

Slijedom toga, na temelju spomenutog Pravilnika, izdato je Rješenje od 04.11.2024. godine kojim se utvrđuje da JU Zavod za hitnu medicinsku pomoć Kantona Sarajevo Prim. dr. Silva Rizvanbegović iz Sarajeva ispunjava uvjete za obavljanje edukacije iz oblasti hitne medicinske pomoći.

Informacija o ovlašćivanju Zavoda dostupna je putem internet stranice Federalnog ministarstva zdravstva <https://fmoh.gov.ba/stranica/36/hitna-medicinska-pomoc>

Kroz jačanje partnerstava **Koalicije za zdravlje Salus**, lokalnih vlasti, zdravstvenih institucija i zajednica, projekat će omogućiti održivost postignutih rezultata i trajno unapređenje zdravstvene zaštite i hitne medicinske pomoći u Bosni i Hercegovini. Na taj način, projekat ne samo da doprinosi unapređenju zdravstvenog sistema već i jačanju demokratskih procesa, participativnog upravljanja i društvene kohezije u zemlji.

Unapređenje sustava socijalne potpore djeci i mladima u riziku na području Županije Središnja Bosna

REPUBLIKA HRVATSKA
Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike

DRUŠTVO ZA
PSIHOLOŠKU
POMOĆ

O PROJEKTU

Izazovi lokalnih zajednica i društva i podrška zajednicama da se razvijaju u maksimalnom potencijalu, važne su odrednice kojima se rukovodi Institut za populaciju i razvoj tijekom 23 godine svoga postojanja i rada. Njegući iskren partnerski odnos sa predstavnicima lokalnih zajednica i institucija, Institut za populaciju i razvoj redovno prati i analizira probleme sa kojima se zajednice i pojedinci suočavaju, te u suradnji s njima, radi na razvoju i integraciji sistemskih i održivih rješenja koja nastavljaju djelovati i nakon završenih projekata.

Ulaganje u izgradnju kapaciteta institucija zdravstvene i socijalne skrbi, dugogodišnji je prioritet Instituta za populaciju i razvoj. U okviru realizacije projekata na području Županije Središnja Bosna, Institut za populaciju i razvoj surađuje sa obrazovnim, zdravstvenim i ustanovama socijalne skrbi, a posebnu pažnju organizacija posvećuje uspostavljanju novih i unapređenju postojećih partnerstava sa institucijama, udrugama i drugim dionicima relevantnim za ovu županiju.

NAJZNAČAJNIJE AKTIVNOSTI I REZULTATI

UNAPREĐENJE SUSTAVA SOCIJALNE POTPORE DJECI I MLADIMA

Projekt "Unapređenje sustava socijalne potpore djeci i mladima u riziku na području Županije Središnja Bosna" osmišljen je s ciljem jačanja kapaciteta sustava socijalne skrbi, obrazovanja i servisa u oblasti mentalnog zdravlja kako bi se unaprijedila podrška mladima u sustavu formalnog obrazovanja i van njega.

U uvodnoj fazi projekta, projektno osoblje provelo je analizu dostupnih istraživanja o dokazano efikasnim metodama izgradnje kapaciteta sustava socijalne skrbi, obrazovnog sustava i servisa za mentalno zdravlje.

Ova analiza omogućila je identifikaciju dobrih praksi koje su integrirane u model izgradnje kapaciteta sustava podrške.

Tijekom izvještajnog razdoblja, projektno osoblje je održalo četiri online koordinacijska sastanka s partnerima iz Društva za psihološku pomoć iz Zagreba. Ovi sastanci osigurali su pravovremenu koordinaciju i detaljno planiranje projektnih aktivnosti.

KONSULTACIJE SA KLJUČNIM DIONICIMA

Dodatno, organizirani su konzultativni i pripremni sastanci s predstavnicima Ministarstva obrazovanja, mladih, znanosti, kulture i sporta Županije Središnja Bosna. Tijekom ovih sastanaka predstavljen je projekat te dogovorena dinamika provođenja pojedinačnih aktivnosti. Važno je istaknuti i pripremni sastanak s načelnikom Općine Vitez, gospodinom Borisom Marjanovićem, na kojem su detaljno predstavljene projektne aktivnosti te naglašene koristi koje ovakav projekat donosi zajednici.

RAZVIJEN PROGRAM IZGRADNJE KAPACITETA SUSTAVA SOCIJALNE, OBRAZOVNE I ZDRAVSTVENE SKRBI

Željka Čolović Rodik, stručnjakinja iz Hrvatske, razvila je program metodološke obuke za profesionalce centara za socijalnu skrb, obrazovne stručnjake i uposlenike centara za mentalno zdravlje. Ovaj program je dio šireg modela izgradnje sustava proaktivne i reaktivne socijalne, obrazovne i zdravstvene skrbi, koji je osmišljen kako bi unaprijedio integraciju različitih sektora u pružanju pomoći i podrške zajednici. Trodnevni edukativni program temelji se na najboljim međunarodnim praksama, kao i na dokazano efikasnim praksama iz Hrvatske, s ciljem pružanja konkretnih alata i metoda za poboljšanje rada u ovim ključnim sektorima.

Program obuke uključuje i sustav mjerenja promjena znanja – kako bi se procijenila razina znanja polaznika prije i nakon edukacije. Ovi upitnici omogućuju preciznu evaluaciju učinkovitosti obuke i pomažu u mjerenju postignutih rezultata, osiguravajući tako da obuka bude usmjerena na konkretne potrebe i izazove s kojima se susreću nastavnici, stručni suradnici, te djelatnici centara za socijalnu skrb i mentalno zdravlje.

TRENING ZA OSOBLJE IPD I DRUŠTVA ZA PSIHOLOŠKU POMOĆ IZ ZAGREBA

Trening održan u Zagrebu od 02. do 05. decembra 2024. godine bio je značajan za unapređenje kompetencija predstavnika Instituta za populaciju i razvoj i Društva za psihološku pomoć. Kroz intenzivne sesije, učesnici su stekli neophodna znanja i vještine za samostalno replikaciju najboljih praksi iz Republike Hrvatske u kontekstu jačanja sistema socijalne i zdravstvene zaštite u Županiji Središnja Bosna. Trening je obuhvatio širok spektar tema koje su ključne za poboljšanje mentalnog zdravlja i dobrobiti zajednice, uključujući adolescentnu i dječju psihologiju, kao i psihološke tehnike i strategije koje pomažu u pružanju podrške djeci, mladima i roditeljima.

Pored teorijskih osnova, obuka je uključivala i praktične vježbe i studije slučaja koje su omogućile učesnicima da osnaže svoje vještine u direktnoj primjeni naučenog. Poseban fokus stavljen je na odgovorno roditeljstvo i razvoj efikasnih programa za podršku obiteljima u kriznim situacijama. Ovaj trening je omogućio izgradnju kompetencija koje će omogućiti kreiranje održivih programa i politika, koji će imati dugoročne pozitivne efekte na socijalnu zaštitu i zdravstvenu skrb u regiji.

INFORMIRANJE JAVNOSTI O PROJEKTNIM AKTIVNOSTIMA

Informiranje javnosti o projektnim aktivnostima ostvareno je kroz objave na službenim kanalima Instituta za populaciju i razvoj. U ovim objavama naglašen je značaj projekta za izgradnju socijalne kohezije, kao i doprinos u unapređenju sustava potpore mladima i roditeljima.

Provedene aktivnosti u ovoj fazi projekta postavile su temelj za uspješnu implementaciju narednih koraka, a ostvarena suradnja s ključnim partnerima i donatorima potvrđuje strateški značaj ovog projekta za Županiju Središnja Bosna.

O PROJEKTU

Strateška i dugoročna regionalna saradnja s organizacijom CARE International Balkans započela je prije više od deset godina i nastavljena je u 2024. godini.

Zajedno s partnerima iz Banje Luke – Institutom Perpetuum Mobile i Beograda – Centrom E8, IPD se posvetio implementaciji revolucionarnog rodno sinhroniziranog programa za mlade – Program Y (Young Men Initiative – YMI), koji je dobio Nagradu za inovacije od strane Globalne mreže za obrazovanje.

Prva faza projekta „Budućnost za mlade“ ima za cilj uvođenje obrazovanja za životne vještine u školska i vanškolska okruženja na Balkanu. Obrazovanje za životne vještine izuzetno je potrebno u formalnom obrazovanju kako bi se buduće generacije osposobile za izgradnju zdravih odnosa zasnovanih na rodnoj ravnopravnosti, razumijevanju njihovog fizičkog i emocionalnog razvoja te prevenciju svih oblika nasilja u svakodnevnom životu.

Ove vještine ključne su za očuvanje fizičkog i mentalnog zdravlja mladih.

Kroz razvoj životnih vještina, mladi će biti osposobljeni da donose informisane odluke koje vode ka pozitivnim i zdravim ponašanjima, stavovima i životnim vrijednostima.

Uvođenje životnih vještina u formalni obrazovni sistem omogućava održiva rješenja na nacionalnom nivou koja podstiču funkcionalnu pismenost, kritičko razmišljanje i aktivni razvoj mladih te doprinose sveukupnom društvenom razvoju mladih u regiji Balkana.

NAJZNAČAJNIJE AKTIVNOSTI I REZULTATI

BUDI MUŠKO KLUBOVI AKTIVNI U PROMICANJU RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA I PREVENCIJI NASILJA MEĐU MLADIMA

Okupljanje mladića i djevojaka u Budi Muško klubovima (BMK) pokazalo se vrlo učinkovitim ne samo u provedbi intervencija prevencije nasilja među mladima, već i u osnaživanju mladih i unapređenju njihovih životnih vještina. Tokom sastanaka BMK, razmijenjena su najbolja iskustva u upravljanju i vođenju BMK, počevši od ciljanog regrutovanja učesnika, njihove aktivne uključenosti u projektne aktivnosti i angažman u klubu. Diskusija je također obuhvatila strategije za motivaciju i podršku članovima. Ovaj model učešća mladih omogućava članovima da aktivno doprinose kreiranju kampanja, razvijajući osjećaj vlasništva i kreativnosti, tako da BMK ne samo da podržava razvoj mladih, već također stvara dinamično okruženje u kojem se mladi članovi ohrabruju da preuzmu aktivnu ulogu u društvenim inicijativama.

PROVEDENO POČETNO ISTRAŽIVANJE

Prije implementacije tematskih radionica u okviru Programa Y, osnovno istraživanje je provedeno u Srednjoj zubotehničkoj školi u Sarajevu, među učenicima drugog i trećeg razreda koji će biti uključeni u različite intervencije tokom trajanja projekta.

RADIONICE SA PSIHOLGINJOM

Povodom Međunarodnog dana mira, 83 učenice i učenika Srednje škole primijenjenih umjetnosti učestvovalo je u radionicama koje su se bavile problematikom vršnjačkog nasilja i emocionalne inteligencije. Radionice su bile usmjerene na prevenciju vršnjačkog nasilja tako da su učenici predlagali aktivnosti koje bi spriječile nasilje, odnosno oblike reagovanja i podrške kada se ono dogodi. Kroz interaktivne radionice, pojava nasilja sagledana je iz perspektive počinitelja, žrtve i posmatrača.

Ono što je učenike zanimalo bilo je kako efikasno reagovati, odnosno kome prijaviti nasilje. Učenici su također obradili temu emocionalne inteligencije i socio-emocionalnih kompetencija, uključujući tehnike i metode koje bi se mogle koristiti za njihovo razvijanje. Svoja osjećanja učenici su izražavali kroz crteže, nakon čega je uslijedila diskusija o tzv. "negativnim emocijama" i efektivnim načinima njihovog "kontrolisanja".

TOT (OBUKA TRENERA U VRŠNJAČKOJ EDUKACIJI)

Održana je petodnevna obuka za trenere u vršnjačkoj edukaciji s ciljem unapređenja metoda implementacije vršnjačke edukacije kroz interaktivne sesije, prijateljski pristup i simulacije radionica. Učesnici su bili 14 najaktivnijih vršnjačkih edukatora s prethodnim iskustvom u radu s mladima iz BMC Sarajevo, BMC Banja Luka i BMC Beograd. Mladi su pokazali izuzetnu motivaciju i snažnu želju za učenjem, a na edukaciji su unaprijedili svoje znanje, poboljšali komunikacijske i interpersonalne vještine, koje su ključni elementi svakog procesa vršnjačke edukacije.

Tokom pet dana intenzivnog rada i zajedničkog učenja, učesnici su značajno unaprijedili svoje vještine u facilitaciji interaktivnih edukativnih radionica, posebno u okviru tema koje pokriva Program Y.

REGIONALNA KAMPANJA 16 DANA AKTIVIZMA PROTIV RODNO ZASNOVANOG NASILJA

Tokom 16 dana aktivizma, organizirali smo kampanju s ciljem podizanja svijesti o nasilju na društvenim mrežama, s posebnim fokusom na hate komentare. Centralni događaj bila je izložba "Ja sam samo...", koja je bila otvorena do 10.12.2024. u Europe House u Sarajevu. Izložbu su pratili brojni predstavnici medija, dok je online kampanja #16Ja, koja je obuhvatila 16 različitih edukativnih poruka, postigla veliki angažman na društvenim mrežama, dosegnuvši ukupno 76.646 osoba. Kroz tekstove objavljene na našim web stranicama i društvenim mrežama, kao i na stranicama Budi muško kluba Sarajevo, pozvali smo mlade na konkretne akcije u borbi protiv rodno zasnovanog nasilja, poput brige o mentalnom zdravlju, promicanja rodne ravnopravnosti, educiranja, pružanja podrške žrtvama nasilja, volontiranja i prepoznavanja ranjivih skupina mladih ljudi u našem društvu.

„Priklučenje Budi muško klubu je jedna od najboljih odluka u mom životu. To je predivna grupa mladih ljudi koja vas na svakom druženju iznenadi sa pozitivnom energijom i novim metodama za uživanje u životu. Moje samopouzdanje, od kada sam član BMK, je spoznalo nove, astronomski visoke granice, koje Adi od prije samo tri godine nikada ne bi vjerovao da je moguće dosegnuti, a ni u kojem slučaju implementirati u svoj svakodnevni život. Upoznavanje novih ljudi iz čitavog svijeta, javni govor u grupi od stotinjak mladih ljudi, održavanje radionica u školi, bez imalo treme i straha od neuspjeha i tuđeg mišljenja, a to je samo početak slaganja mentalnih cigli na moju ličnost koji će se jednoga dana pretvoriti u najljepši objekat sagrađen na ovoj planeti.“

ADI FERIZOVIĆ, član Budi muško kluba, IPD Sarajevo

Švicarska.

BOSNA I HERCEGOVINA
Federacija Bosne i Hercegovine
Federalno ministarstvo zdravstvaМинистарство здравља и
социјалне заштите
Републике СрпскеInstitute for
Population and
Development

Donator: Vlada Švicarske

Trajanje projekta: 01. 11. 2023. – 31. 10. 2027.

Zdrave zajednice u Bosni i Hercegovini

O PROJEKTU

Nezarazne bolesti (NZB) su vodeći uzrok smrti, lošeg zdravlja i invaliditeta u Bosni i Hercegovini. Kao i globalno, na NZB u BiH utječu dobro definisani faktori rizika ponašanja: nezdrava prehrana, fizička neaktivnost, pušenje i zloupotreba alkohola, čije eliminisanje značajno smanjuje preranu smrt i invaliditet. Socijalno isključene populacije su neproporcionalno pogođene nezaraznim bolestima. Efikasan odgovor na veliki teret NZB, koji se istovremeno bavi društvenim determinantama zdravlja, zahtijeva sistematski, sveobuhvatan i integrisan pristup. Stoga su zdravstvene vlasti u BiH, odnosno Federalno ministarstvo zdravlja i Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske, preuzeli inicijativu da zajedno sa Švicarskom agencijom za razvoj i saradnju (SDC) i IPD-jem razviju dugoročni projekt koji bi smanjio faktore rizika od nezaraznih bolesti daljim unapređenjem preventivne zaštite na nivou primarne zdravstvene zaštite, povećanjem zdravstvene pismenosti i poboljšanjem pristupa od države osiguranom paketu zdravstvenih usluga.

Opći cilj projekta je doprinijeti smanjenju tereta bolesti i poboljšanju zdravstvenog statusa žena i muškaraca u BiH. Ovaj cilj treba postići kroz sljedeće ishode:

1. Zdravstveno pismene žene i muškarci aktivno i smisleno učestvuju i zalažu se za promotivne i preventivne aktivnosti i usvajaju zdravije stilove života (poseban fokus na socijalno isključene).
2. Općine/gradovi preduzimaju akcije za unapređenje zdravlja i blagostanja građana i angažuju se u promociji zdravlja i prevenciji bolesti.
3. Zdravstvene i nezdravstvene vlasti saraduju u osmišljavanju i implementaciji integrisanih i održivih reformi za bolje zdravlje i dobrobit građana.

Planirano je da projekat traje **12 godina u tri četverogodišnje faze**, a prva faza projekta započela je 01. 11. 2023. godine i trajat će do 31. 10. 2027. godine. Projekat se provodi u svim dijelovima Bosne i Hercegovine, u 25 općina/gradova[1] i u saradnji sa partnerima Savezom općina i gradova Federacije BiH i Savezom opština i gradova Republike Srpske. U prvoj godini projekta ostvareni su već značajni rezultati u okviru sva tri programska ishoda, kao i u vidljivosti projekta.

[1] Na osnovu kriterija razvijenih u saradnji sa Federalnim ministarstvom zdravstva i Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske, kao i SOG-om RS i SOG-om FBiH, te SDC-jem, odabrane su sljedeće općine/gradovi za učešće u projektu u prvoj fazi (25): Bihać, Bijeljina, Čelinac, Dobo, Foča, Goražde, Grude, Ilidža, Kakanj, Kiseljak, Livno, Laktaši, Mrkonjić Grad, Pale, Prnjavor, Stari Grad, Stolac, Šamac, Tešanj, Tomislavgrad, Travnik, Tuzla, Vlasenica, Zvornik i Brčko distrikt BiH. Upravni odbor projekta potvrdio je izbor na sjednici 26. 03. 2024. godine.

NAJZNAČAJNIJE AKTIVNOSTI I REZULTATI

Privodi se kraju mapiranje organizacija civilnog društva koje imaju kapacitete za provođenje programa prevencije i promocije zdravlja u odabranim općinama/gradovima, a završena je analiza rodne ravnopravnosti i socijalne inkluzije (GESI), koja je dala važne preporuke koje će biti osnova za akcijske planove na lokalnom nivou. Organizovane su društvene kampanje poput one protiv pušenja i aktivnosti povodom Svjetskog dana mentalnog zdravlja, u saradnji sa udruženjima korisnika usluga mentalnog zdravlja, koje su uključivale podizanje svijesti o ljudskim pravima i smanjenje stigme prema osobama sa mentalnim poteškoćama.

Inicijalna projektna konferencija, maj 2024.

Započete su aktivnosti na jačanju kapaciteta za unapređenje promocije zdravlja i prevencije bolesti u 25 općina/gradova kroz edukativne mini-konferencije predstavljanja projekta i tema prevencije i promocije zdravlja. Na 24 mini-konferencije učestvovalo je 423 profesionalca (57% žena), čime je naglašena važnost rodno osjetljivih i inkluzivnih usluga, kao i multisektorske saradnje. Na Inicijalnoj projektnoj konferenciji u maju 2024. godine načelnici i gradonačelnici odabranih općina/gradova potpisali su Memorandum o saradnji obavezujući se na aktivno učešće u projektu.

Svi načelnici/gradonačelnici su istakli značaj projekta za njihovu općinu/grad, te se može zaključiti da je prevencija bolesti i promocija zdravlja i zdravih stilova života opredjeljenje svih općina/gradova. Odabrane općine/gradovi zvanično su imenovali lokalne koordinate za zdravstvo. Na prvom sastanku-radionici, zajedničkom za oba entiteta i u saradnji sa oba entitetska saveza općina i gradova, imenovani koordinatori upoznali su se sa planiranom ulogom koordinatora u unapređenju promocije zdravlja i prevencije bolesti u lokalnoj zajednici, multisektorskim pristupom, konceptom „zdravlje u svim politikama“ i javnom zdravlju.

U okviru projekta, završena je priprema programa za saradnju centara za mentalno zdravlje i timova porodične medicine (TPM) radi pravovremene detekcije depresije kod opće populacije, sa ciljem uključivanja svih 410 TPM-a u BiH. Započete su pripremne aktivnosti na izradi jedinstvene istraživačke metodologije za definisanje sveobuhvatnih zdravstvenih profila svih općina/gradova, koji će pokazati „sliku zdravlja“ stanovništva lokalne zajednice, na osnovu koje će se kreirati i provoditi programi prevencije bolesti i promocije zdravlja, također i s ciljem jačanja brige lokalne samouprave o zdravlju njihovih građana i građanki.

U cilju kreiranja zakonodavnog okvira za promociju zdravlja i prevenciju bolesti, izrađene su detaljne analize zakonskih i strateških okvira u oba entiteta, te započeta priprema odgovarajućih podzakonskih akata kako bi se omogućilo osnivanje centara za prevenciju bolesti i promociju zdravlja na nivou primarne zdravstvene zaštite u Federaciji BiH. Ove informacije su podijeljene sa donosiocima odluka u zdravstvu na radionici pod nazivom "Razvoj intervencija za uspostavljanje službi za prevenciju bolesti i promociju zdravlja na primarnom nivou u Federaciji Bosne i Hercegovine", gdje je zaključeno da je uspostavljanje posebnih centara za promociju zdravlja i prevenciju bolesti u okviru domova zdravlja moguće i da se u tu svrhu koriste postojeći ljudski resursi, umjesto novih zapošljavanja, te da se formira koordinacijska pozicija za preventivne programe.

"Razvoj intervencija za uspostavljanje službi za prevenciju bolesti i promociju zdravlja na primarnom nivou u Federaciji Bosne i Hercegovine"

U Republici Srpskoj, gdje već postoji zakonski okvir za osnivanje centara za prevenciju i promociju, imenovana radna grupa radi na unapređenju postojećih rješenja i predlaže modele za organizaciju ovih centara u skladu s brojem stanovnika.

Kako bi se ostvario cilj rezultata 3.5. U obrazovnim i predškolskim ustanovama provode se preventivni programi (uključujući seksualno i reproduktivno i mentalno zdravlje) koji promoviraju zdrave stilove života, u prvoj projektnoj godini realizovan niz konsultativnih sastanaka s ciljem upoznavanja ključnih aktera s projektnim aktivnostima i osiguravanja multisektorskog pristupa u planiranju. Nakon sveobuhvatnog pregleda dostupne literature, razvijen je metodološki okvir i instrument, temeljen na najboljim međunarodnim praksama u oblasti promocije zdravlja kroz formalno obrazovanje. Proces razvoja instrumenta osigurao je aktivno učešće zdravstvenih i obrazovnih institucija prema njihovim specifičnim domenima ekspertize.

Zvanično imenovane radne grupe, sastavljene od predstavnika ministarstava zdravlja/zdravstva i obrazovanja, analizirale su postojeće obrazovne programe i sadržaje i dali smjernice i preporuke za unapređenje obrazovnih programa usmjerenih na prevenciju nezaraznih bolesti te promociju zdravlja i zdravih stilova života u predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju.

Projekat ima jaku GESI komponentu koja uključuje princip „Ne izostaviti nikoga“, s fokusom na starije osobe s nezaraznim bolestima, Romkinje i mlade u ruralnim područjima. Prema projektnom planu, programi će pružati informacije o seksualnom i reproduktivnom zdravlju, mentalnom blagostanju, zdravom načinu života i prevenciji bolesti. Strateški dokument „Komunikacija i vidljivost“ pruža osnovu za komunikaciju i odnose sa javnošću u okviru projekta, definišući metode, kanale i elemente vidljivosti koji će se koristiti tokom implementacije. Urađeni su projektni vizuali i definisan vizuelni identitet projekta, a na osnovu reframing metodologije, izrađena je animacija „Zdrave zajednice“ koja prikazuje različite dobne skupine kako praktikuju zdrave životne stilove. Projekat je intenzivno promovisan kroz mini-konferencije u projektnim lokacijama i sve ove općine i gradovi dobili su svoju pojedinačnu promociju u medijima i na društvenim mrežama, a prateći press kliping je sadržavao 45 medijskih objava i približno 20.000 osoba koje su informisane o projektu. Mini-konferencije su promovisane i na društvenim mrežama, a ukupan broj osoba koje su došle do informacija o projektu iznosi 27.868.

Također, snimljeni su video klipovi sa svim načelnicima lokalnih zajednica, lokalnim koordinatorima i ključnim partnerima projekta. Kroz komunikacijske kanale IPD-a (FB, Instagram, Web stranicu) informacije o izložbi „Čovjek je čovjek“, održanoj za Svjetski dan mentalnog zdravlja, došle su do 11.174 osobe. Promocijom putem eksternih medija (TV, Web portali, Print, Štampa) informacije o izložbi došle su do cca 55.000 osoba. Ukupan broj osoba koje su dobile informacije o Projektu u izvještajnom periodu putem svih komunikacijskih kanala je 122.720.

IPD nastavlja davati doprinos izgradnji povjerenja i socijalne kohezije („bridge building“) u Bosni i Hercegovini i kroz projekat „Zdrave zajednice u BiH“ aktivnim podržavanjem harmoniziranih i sistemskih pristupa u intervencijama u oba entiteta BiH i jačanjem odnosa između partnera i ključnih aktera projekta, kako horizontalno, među grupama, tako i vertikalno, između predstavnika vlasti i stanovništva. Naime, procesi revizije legislative odvijaju se paralelno u oba entiteta s ciljem stvaranja uslova za kreiranje ili unapređenje preventivnih usluga u primarnoj zdravstvenoj zaštiti. Održan je zajednički sastanak svih općinskih koordinatora za zdravstvo u saradnji sa oba entitetska ministarstva zdravstva/zdravlja i oba SOG-a. Na ovaj način ostvorena je odlična saradnja između koordinatora u općinama/gradovima, posebno među susjednim općinama i gradovima, bez obzira na entitet. Nadalje, u oblasti uvođenja nastavnih sadržaja o prevenciji bolesti i promociji zdravlja odvija se paralelan rad u oba entiteta, koriste se isti instrumenti i planirani su zajednički okrugli stolovi za diskusiju nalaza analize i daljih koraka. Zdravstveni profili općina/gradova imat će istu metodologiju istraživanja i praćenja podataka koju identifikuje zajednička radna grupa sastavljena od profesionalaca iz oba entiteta i Brčko distikta BiH.

„Projekat Zdrave zajednice u kojem sudjelujemo nadam se da će puno utjecati na zdravlje građana Tomislavgrada iz razloga što mi već od vrtičke dobi, osnovno školskog, srednjoškolskog obrazovanja do naših najsatrijih putem mobilne kućne pomoći i izgradnjom parkova za djecu zelenih površina od uređenja grada, ulica, fasada radimo na unapređenju zdravlja i života naših građana. Siguran sam da će nam sudjelovanje u ovom projektu sa još 25 jedinica lokalne samouprave iz cijele BiH puno doprinijeti još boljem životu stanovništva Tomislavgrada.“

Načelnik Općine Tomislavgrad Ivan Buntić o programu "Zdrave zajednice u Bosni i Hercegovini"

„Ono što želim reći i čega mnogi nisu svjesni jeste da zdravlje nije samo odlazak liječniku i pristup bolnicama. Naprotiv, na zdravlje u mnogome možemo utjecati i mi sami, ali i cjelokupna zajednica u kojoj živimo. Sva istraživanja su pokazala da sami zdravstveni sustavi u konačnici utječu mnogo manje od 50% na samo zdravlje svakog pojedinca, dok zapravo na zdravlje najviše utječu osobni i okolišni čimbenici rizika. Stoga kroz ovaj projekt, odnosno viziju, prije svega, želimo da mijenjamo svijest građana, ne samo u kontekstu zaštite osobnog, nego i zdravlja cjelokupne zajednice. Na tome namjeravamo raditi zajedno sa svim kreatorima politika, odnosno gradonačelnicima, načelnicima, nastavnicima, privrednicima, liječnicima i svim drugim članovima zajednice. Zajedno možemo i trebamo stvarati okruženje u kojem će i najmlađima i najstarijima biti dostupno i prilagođeno sve ono što život čini ugodnijim i zdravijim, te doprinosi blagostanju“

Pomoćnik federalnog ministra zdravstva dr. Goran Čerkez

Pomoćnik ministra zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske Milan Latinović kazao je da je ideja projekta da se u zajednicama partnerski radi na programima promocije zdravlja i prevencije bolesti, te da u tim aktivnostima, osim zdravstvenih djelatnika i ustanova, sudjeluje i društvena zajednica, kao i sami građani.

„Prevencija i briga o zdravlju moraju polaziti od samog pojedinca, a za to je potrebno da zajedno razvijamo visoku razinu svijesti o važnosti brige o zdravlju i prakticiranju zdravih životnih stolova, odnosno da proširimo brigu o zdravlju stanovništva i na aktere izvan zdravstvenih ustanova. Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske je ovaj pristup brizi o zdravlju predvidjelo i kroz novi Zakon o zdravstvenoj zaštiti, kojim je definirana jedna vrsta transformacije službi unutar domova zdravlja i uspostavljanje centara za promociju zdravlja i prevenciju bolesti, a što će, takođe, doprinijeti realizaciji ovog projekta.“

Zamjenik šefa misije i direktor za suradnju Veleposlanstva Švicarske u Bosni i Hercegovini Siroco Messerli kazao je da je Švicarska već više od 20 godina važan partner u unaprijeđenju zdravstvenog sustava u BiH.

„Fokusirani smo na primarnu zdravstvenu zaštitu i smanjenje nezaraznih bolesti. „Program „Zdrave zajednice u Bosni i Hercegovini“ ima za cilj unapređenje zdravstvene pismenosti za više od milijun građana, promoviranje zdravih stilova života i unapređenje zdravstvenih usluga. U naredne četiri godine Švicarska će izdvojiti 10,7 milijuna KM za unapređenje prevencije bolesti i promociju zdravlja u 25 općina u BiH. Pohvaljujemo zdravstvene vlasti, lokalne samouprave, škole i ljude u lokalnim zajednicama na njihovoj posvećenosti reformi zdravstvenog sustava i proširenju usluga na sve građane, posebno marginalizirane i ugrožene“, rekao je Messerli.

Dva miliona ljudi informisano o radu Instituta za populaciju i razvoj putem medija i društvenih mreža

Godišnji izvještaj komunikacija i vidljivosti Instituta za populaciju i razvoj ističe značajan medijski i digitalni doseg ostvaren tokom protekle godine.

- **Medijski doseg:**

Institut je privukao pažnju domaćih i regionalnih medija koji su podržali programe, projekte i aktivnosti značajne za širu društvenu zajednicu. Objavljeno je 300 neplaćenih priloga na TV-u, radiju, web-portalima i u štampanim medijima. Najveći broj objava dolazi s web-portala i elektronskih medija (82%).

- **Istaknuti mediji:**

Najviše objava zabilježeno je na portalima Federalne novinske agencije FENA, Radio televiziji Federacije Bosne i Hercegovine RTV FBiH, SRNA i BHRT, dok su i drugi javni i privatni mediji, uključujući regionalne, pokazali interes.

- **Vrijednost medijskih objava:**

Procijenjena vrijednost svih objava iznosi 255.253,56 KM, s publikom od oko 1,5 miliona ljudi informisanih o radu Instituta putem medija.

- **Društvene mreže:**

Na platformama Facebook, YouTube i Instagram, Institut je dosegao 450.000 osoba, uz 26.000 pratilaca i ukupno 3 miliona pregleda. Ovi kanali igrali su ključnu ulogu u svakodnevnoj komunikaciji s publikom, osiguravajući interakciju i informisanost.

- **Zaključak:**

Transparentnost i kvalitetan protok informacija pozicionirali su Institut kao pouzdanog partnera u oblasti zdravlja i zdravih stilova života. Digitalni i medijski kanali osigurali su da se ključne poruke i servisne informacije prošire do velikog broja ljudi, uključujući 450.000 osoba putem društvenih mreža i 1,5 miliona kroz medijske objave.

Kategorija	Detalji
 Ukupan broj medijskih objava	300 (neplaćeni prilozi: TV, radio, web-portali, štampani mediji)
 Najzastupljeniji mediji	Web-portali i elektronski mediji (82% objava), FENA, RTV FBiH, SRNA, BHRT
 Vrijednost medijskih objava	255.253,56 KM
 Broj osoba informisanih putem medija	1.500.000
 Doseg društvenih mreža	450.000 osoba
 Ukupan broj pratilaca	26.000
 Pregledi sadržaja na društvenim mrežama	3.000.000
 Najkorištenije društvene mreže	Facebook, YouTube, Instagram

